

ZA PRAVDOU.
ČASOVÉ ÚVAHY KULTURNÍ
A POLITICKÉ.

Č. 2.

DR. JOS. KOUNICKÝ:
**ZÁKLADNÍ MYŠLENKY
KŘEŠŤAN. SOLIDARISMU**

V BRNĚ 1924.

NÁKLADEM „SVAZU KATOLICKÉHO ÚŘEDNICTVA
A ZŘÍZENECTVA“.

TISKEM OBČANSKĚ TISKÁRNY.

Má-li dnešní rozvrat života společenského i hospodářského býti překonán a nastati oprávněné zlepšení, nutno předem stanoviti pevné základy obnovy. Odvrhnouti nutno dnešní nezdravý materialism a vrátiti lidstvu velké ideály křesťanství. Pouze tehdy, když veškero naše pozemské jednání vedeno bude věčnými zákony, když veškero myšlení naše oduševněno bude vyšší, duchovou kulturou, jež pronikne stejně život rodinný, jako školní a vůbec státní, jen tehdy možno doufati v lepší budoucnost. Křesťanský idealism musí proniknouti veškeren život náš, veškero jednání naše, celý život náš musí býti zduchovněn!

Největší význam nauky Kristovy spočívá v tom, že reformujíc srdce jednotlivce, z něhož skutky vycházejí, reformuje tak celou společnost lidskou i všechny její řady. Křesťanství neumístnilo těžiště světového dění do žaludku, nýbrž do srdce a duše

člověka, srovnalo prohlubně společenských i třídních rozdílů a veškery řády mravní i hospodářské, prodchnouti chce láskou a p o s p o l i t o s t í. Toť onen k ř e s ť a n s k ý s o l i d a r i s m, který je ideálem dneška a základním bodem programu lidové strany česko-slovenské.

K ř e s ť a n s k á p o s p o l i t o s t musí se státi v národě našem heslem všech vrstev a tříd, musí se státi ideálem výchovy mládeže i lidu. Uplatnění solidarismu v životě hospodářském i politickém jest podmínkou vzestupu a zdárné budoucnosti strany lidové.

Nuže, na jakých základních principech spočívá náš program? Stanovil bych jej asi takto :

Jako křesťané jsme povinni hledati a uskutečňovati zde na zemi království Boží.

Evangelium hlásající nezničitelnou hodnotu lidské osobnosti a jsoucnost nesmrtelné duše, žádá v každém jednotlivci uskutečňování zákona lásky a spravedlnosti jako nezbytnou podmínku blaženosti.

Spravedlnost žádá rovnost svobody v p o s p o l i t o s t i. Záhada otázky sociální spočívá ve správné organisaci p o s p o l i t o s t i.

Evangelium žádá mravní obnovu jednotlivce jako jedinou podmínku ustavení zdárné a spokojené společnosti.

Organisovati p o s p o l i t o s t značí vytknouti

práva a vyměřiti povinnosti jednotlivých tříd občanských.

Která jsou občanská práva?

1. Každá vědomá a zodpovědná lidská bytost je osobností. Občanský zákon stanoví právo jednotlivých osob a omezuje je jménem práva všech společně. Svoboda občanská záleží v podřízení se společnému zákonu, k jehož stanovení přispěl ovšem i ten, jenž se zákonu podvoluje.

2. Demokracie zaručuje maximum práv každému jednotlivci, pokud se to shoduje s právy všech, a tak zajišťuje sociální řád.

Demokracie přenáší na člověka právo stanoviti si sám své vlastní zákonné podmínky. Toto právo vyjádřeno je všeobecným právem volebním.

Mínění menšin v právní organizaci společnosti uchována jsou t. zv. poměrným zastoupením, t. j. volebním právem menšin.

Politika je organická forma veřejného blaha. Křesťan tedy nemůže ji zanedbávati.

V křesťanské demokracii má žena stejná práva s mužem.

Zastoupení menšin uskutečňuje spravedlnost volební, ale žádá též uvědomění a oddanost občanů ke společné věci.

Tatáž morálka pro obě pohlaví jest nutnou podmínkou mravnosti všeobecné a zároveň podmínkou svobody a důstojnosti ženy. I žena jest osobnost a má svoje práva a

povinnosti. Manželský svazek nesmí býti nutnou příčinou zmenšení svobody a práv ženy. V demokracii má tedy žena vykonávat práva politická jako rovnocenná občanka státu.

Existuje zajisté s p o l e č e n s k á m r a v n o s t, již stát má povinnost podporovati. Stát je přece představitelem obecné vůle lidu a proto nesmí nechávati veřejnou mravnost bez povšimnutí. Organisuje-li neřest (= prostituce atd.), tož ji vlastně sankcionuje, oslavuje a dává příklad nemravnosti.

Nejvyšší formou společenské morálky jest boj proti duchu bezpráví, proti válce, proti vzájemnému nepřátelství mezi národy — krátce boj o věčný mír. Proto musí křesťanský solidarismus protestovati proti diplomatickým manévřům, jež způsobují a připravují války; musí se ohraditi proti manévřům finančním a politickým, jež slouží jenom zájmům jednotlivců a zničují celek.

Krátce tedy: 1. T a t á ž m r a v o u k a p l a t í p r o j e d i n c e j a k o p r o s t á t. T a t á ž j e m r a v o u k a b o h a t ý c h i c h u d ý c h, ježto morálka třídní je nesmysl.

2. Ž e n a m á t a t á ž p r á v a o b č a n s k á j a k o m u ž. N e e x i s t u j e z v l á š t n í p r á v o p o h l a v í.

3. S t á t j e z a v á z á n p ř i s p í v a t i k r o z š í ř e n í v e ř e j n é m r a v n o s t i a m á p o d p o r o v a t i v š e, c o k m r a v n o s t i p ř i s p í v á.

4. M r a v n o s t m u s í o v l á d n o u t i i v e s t y c í c h m e z i n á r o d n í c h a p ř i s p ě t i t a k k p o z v o l n ě m u v š e o b e c n ě m u o d z b r o j e n í.

5. P r á v o m e n š i n n u t n o u c h o v a t i j e j i c h a u t o n o m i í.

Křesťanský solidarismus staví se takto v nejprudší odpor proti liberalistickému kapitalismu i proti kolektivistickému socialismu dnešní doby.

V k a p i t a l i s m u j e h l a v n í v z p r u ž i n o u č i n n o s t i a h o s p o d á ř s k ě h o p o k r o k u s o b e c t v í. Člověk je prostředkem, práce jeho je zboží, jež se prodává na trhu a jehož cena se řídí podle zákona nabídky a poptávky.

Proti takovému názoru protestujeme co nejdůrazněji a hlásáme, že člověk není prostředkem či nástrojem hospodářství, nýbrž jeho cílem či subjektem. Mzda není konjunktura řídící se podle nabídky a poptávky, nýbrž odměna za práci, příjem, který zajišťuje řádné živobytí.

S o c i a l i s m k l a d e p r o t i s o b e c t v í j e d n o t l i v c e s o b e c t v í c e l é t ř í d y; n e j e d n á s e m u o b l a h o l i d s t v a, n ý b r ž j e n o m t. z v. p r o l e t a r i á t u. V z á j m u t ř í d y n i č í ú p l n ě s v o b o d u j e d i n c e. S o c i a l i s m u s i l u j e o o d s t r a n ě n í

soukromého majetku a žádá, aby stát rozděloval veškerý statky.

Proti tomu hlásáme nutnost svobody jedince a za tím účelem organizaci zájmových skupin či složek. Jednotlivé stavovské složky: dělnická, živnostenská, rolnická, úřednická spravují se sice samostatně, ale se stálým ohledem k sobě navzájem a k celku společenskému.

Zájmové složky jsou jednotlivé články velkého státního organismu, které mají svůj vlastní cíl a své prostředky k cíli, ale všude a ve všem podřizují se mravní povinnosti zájmu společného a vyrovnaní protiv. Zájem individua i celku je zladen tak, že vyplývá z něho obecné blaho.

Z toho plyne:

V demokratické republice nesmí se občan uznávající křesťanský názor světový za správný vzdalovati politické činnosti ve straně, jež jej hájí.

Zákonná ochrana sociálně slabších je nezbytně nutná: zvláště přetěžování prací a špatná hygiena musí býti zákonem zamezena.

Pospolitosť a spolupráce jednotlivých zájmových složek vede k obecnému blahu.

K tomu je třeba lásky k bližnímu — lásky křesťanské.

Zákonná ochrana dělnictva stala se za dnešní doby nutností a zkušenost ukazuje že působí mnoho dobrého.

Rozvoj obchodu a rostoucí potřeby spotřebitelů opravňují zákrok zákona na ochranu lidí poukázaných na m z d u, ježto trpí následky konkurence vyplývající z nezdravého názoru na práci: jakoby se totiž měla řídit podle poptávky a nabídky.

Zákonná ochrana dělníků manuálních i duševních proti přílišnému přetěžování prací, špatným podmínkám zdravotním, tuberkulóse atd. nebo ve prospěch zmenšené doby pracovní omezuje sice svobodu službo-dárců a vyžaduje tedy nové poměry právní. Ovšem opatření na ochranu slabších jsou naprosto mravná, neboť znemožňuje se tím oslabení rasy, jež by značilo nejvyšší nebezpečí pro společnost lidskou.

Dnešní forma odměny za práci čili č i r é m z d y nemůže se nikterak považovati za definitivní, neboť leckde mzda nestačí k výživě jedince, tím méně celé rodiny. I výměra mzdy řídí se příliš často podle t. zv. zákona nabídky a poptávky, ale její průměr nevzrůstá podle práce a obecního blahobytu, čímž nastává nerovnováha v rozdělování hodnot prací získaných.

Nerovnováha taková způsobuje s o c i á l n í n e b e z p e č í, když dělníci vidí, že nemohou vyžít z výtěžku své práce a ná-

sledkem toho sahají k násilné sebezbraně. Sociální nespravedlnost taková objevuje se velmi jasně, když kapitál přisvojuje si zisky docela nepřiměřené jeho práci organizační a řídivé.

Půda a bohatství přírodní poskytují námi řadu surovin a energií, jež tělesná i duševní práce spolu s kapitálem zhodnocují. Bohatství přírodní mělo by býti dobrem společným, a to v tom smyslu, že by se hodnoty získané třemi právě zmíněnými prvky spravedlivě rozdělovaly, čímž by se zamezila nekalá spekulace a hromadění statků v jedněch rukách.

Ovšem nynější politický stát se svým úřednickým aparátem není naprosto schopen převzít podniky průmyslové a komuniovati je; k tomu účelu by musila státní správa přijmouti zcela jinou formu nežli má dnes. Krátce tedy:

1. Soukromý majetek je dnes sice naprosto nutností, ale žádá jisté meze.

2. Zákonné zakročování a stanovení zákonných smluv pracovních jsou sociální nutností a působí společná dobra, která vytvářejí nová práva.

3. Postupné a zákonné převlastňování si přírodního bo-

hatství a energií přírodních (t. j. parcelace velkostatků a socialisace podniků průmyslových) společně pracovníků manuálních jako duševních i kapitalistů podle hodnoty práce jejich je dovoleno a sociálně správné, neboť zamezuje nerovnost mezi prací a odměnou za ni a vyrovnává zisky kapitálu. Nerovnost taková je výsledkem neobmezené konkurence, již hlásal liberalism a způsobil tak vykořisťování slabých silnějšími.

4. Způsoby kolektivního převlastňování mohou ovšem býti nejrozumnější, ale jsou vždy oprávněné, kde žádá to zájem a právo na život velké většiny.

5. O mysl bych bylo, svěřovati úkol, rozdělovati statky společné dnešnímu politickému státu. Za dnešního režimu byla by tím soukromá iniciativa podlomena a způsobeny spíše škody nežli užitek. Dnes možno pouze organisovati ochranu pracovníků a spotřebitelů proti nesvědomitosti kapitalistů.

6. Organisování spotřebitelé vytvářejí moc, jež je schopna měniti podmínky práce a zákonně chrániti slabé a tak zlepšiti jejich postavení.

*

Základní otázky hospodářské i sociální jsou ve své podstatě vlastně otázky mravní. Myšlení a cítění mravní je velmi úzce spojeno s jednáním hmotným. Také všechny boje hospodářské a třídní jsou v posledních svých příčinách boje číře duchovní. Bez mravního podkladu jsou všechny soustavy národohospodářské úplně ilusorní, bezvýznamné. Dobře napsal nedávno vynikající italský národohospodář Luigi Luzzati: „Situace je dnes taková, že i se stanoviska čistě hospodářského byl by nám nový sv. František z Assisi užitečnější nežli nejlepší profesor národního hospodářství a finančních věd nebo delegát Svazu národů. Než bohužel lze světce mnohem obtížněji nalézt nežli oba druhé.“ Mravní činitelé třebaš neviditelní, jsou k rozvoji hospodářského života naprosto nutní.

Poněvadž v posledních letech, hlavně však za války světové a po ní, poklesly strašlivé hodnoty mravní, potřebné ke zdárné činnosti člověkově stejně v rodině, jako v povolání a v životě státním, proto upadl i život hospodářský a zhoršily se podmínky sociální. Když materialism stal se světovým názorem celých vrstev a tříd společenských, jak neměl by trvati boj proti všemu ideálnímu, jak nemělo by

vládnouti sobectví a požitkářství, jak neměl by nejvyšším ideálem býti mamon a požitek?

Ovšem materialistické zásady s takovou vítězoslávou hlásané sociální demokracií nepřinášejí štěstí a blaho třídě dělnické. Vždyť lichvářský velkokapitál dnes tím směleji vyssává lid, neboť v materialistickém názoru světovém našel sankci ke svým činům, našel nejlepšího bojovníka a pomocníka pro své sobecké cíle.

P ř e t n o u t i t e d y n u t n o d n e š -
n í k o ř e n y z l a, duši lidskou nutno jest
upevniti ve víře y Boha a nesmrtelnost,
n u t n o v r á t i t i j i k j e j í m n a d -
z e m s k ý m i d e á l ů m, povznést ji ve
sféry duchovní. Jen tam, kde povznesl se
duch nad hmotu, jen tam vítězí láska k bliž-
nímu nad egoismem, jen tam vítězí svor-
nost nad svévolí, mravnost nad nemrav-
ností. Jen tam kvete p r a v á s v o b o d a,
p r a v é y l a s t e n e c t v í, n e o b l o m -
n á v ě r n o s t, č i s t é l i d s t v í.

Bez m r a v n í h o základu, bez křesťan-
ského i d e a l i s m u byl by hospodářský
nebo občanský solidarism jenom planým
slovem, vyumělkovanou soustavou národo-
hospodářskou, jež ztěžší by dosáhla větších
nebo lepších výsledků nežli starší libera-
lism a socialism.

Z řádu vzájemné spolupráce, jež musí býti m r a v n í p o v i n n o s t í, plynoucí z nauky Lásky, jediné vyplývá práce společná, z níž každému připadne to, co mu patří. K a ž d é m u s v é, je tedy nejvyšším úkolem opravdové sociální politiky, politiky, jež dovede zladiti zájem jedince se zájmem celku, aby vyplývalo z této harmonie o b e c n é b l a h o. Křesťanství, jež vidí v lidech dítky Boží, vytváří zajisté z celé lidské společnosti šťastnou rodinu bratří a sester, kteří všichni pracují o blaho společné.

Bez křesťanské lásky, jež je výsledkem křesťanského idealismu, nelze nikterak vybudovati řádné společnosti, žádný hospodářský řád, který by byl pevný a ke všem lidem spravedlivý. Proto jistě jen tehdy, když v národě našem opět pronikne křesťanský idealism, když stane se názorem stejně bohatých jako chudých, vysokých i nízkých, učených i prostých, službodárců i zaměstnanců, jen tehdy lze doufati v řádné vybudování a pevné zabezpečení našeho státu. Když křesťanský idealism rozlije se jako zúrodnující proud po všech vrstvách n a š e h o n á r o d a, tehdy slovo stane se tělem, myšlení činem a národu našemu kynouti bude blahá, šťastná budoucnost.

K ř e s ť a n s k ý i d e a l i s m p ř i p r a v í n e j l e p š í n á r o d o h o s p o d á ř -

skou sociální soustavu, která
přetrvává věky: V neustálém
úsilí o mravní obnovu jedince i
společnosti uskutečníme vůli Otce,
který jest na nebesích: svobodné a bratrské
království Boží na zemi.

